

Պարզաճի՛տ Հայեր, ինչո՞ւ այդպէս
կուրացած էք. ո՞րք է ձեր նախնի քա-
ջութիւնը, թաղաւորութիւնը, հառա-
ւոր կեդեցիքը, զարթոթանքը. աչքեր ա-
ռաջ բերեցէ՛ք ձեր նախնիքների աշխա-
տանք. եւ ձեր այժմեան անտարբերու-

ամեն կուսակցական և փառասիրական նեղ հայեացքներ. մի մոռնաք որ 5 միլիոն Հայեր յոյսերնին ձեր վրայ դրած են այսօր և աչքերնին ձեզ դարձուցած: Օրհնեցէ՛ք որ քուէները բաց են: Հայ ժողովուրդը իր պաշտած Հայ-փկի մասին այն աստիճան ոգեւորած, մեղեանդ դարձած է որ եթէ ձեր մէջէ մի համարձակի Հայրիկին «ոչ ընտրեմ» ասել, մատնիչ, դաւաճան և վասակ պիտի ճանչցուի: Զգուշացէ՛ք ժողովրդին զայրացունելէ: Իսկ երբ կը բաժնուէինք, ասեցի. «Սրբազան Հայեր», դուք շնորհակալ կը լինիք տեղիս հասարակութենէն ձեզ արած ընդունելութեան համար. բայց զիտցէք որ ձեզ արած ընդունելութիւնն առայժմ լոկ քաղաքավարական է, որովհետեւ կասկած կայ մեր սրտերին մէջ. կը մաղթեմ որ ձեր վերադարձին, այդ կասկածներ փարատած լինին և աւելի անկեղծ կերպով ընդունինք ձեզ»: Այժմ այդպէս ալ լինելու է. թիւրքիայի Հայերի պատգամաւորները իրենց վերադարձի ժամանակ շատ աւելի մեծ ոգեւորութիւնով պիտի ընդունուին իրենց անցած քաղաքներէ Հայերի կողմէն. պատրաստութիւններ կը տեսնուին ամեն կողմ: Թիւրքիայի Հայերի պատգամաւորներին փառաւոր ընդունելութիւններ անելու:

Կարելի է ասել թէ հայ ազգը շատ երկար ժամանակէ ի վեր գուցէ այսքան ընդհանուր մի ոգեւորութիւն չէր ցոյց տուած. ոչ թէ միայն լուսաւորչական Հայերն են ուրախ Հայրիկի կաթողիկոս ընտրուած լինելուն վրայ, այլ մինչեւ ահա մեր այլադասան եզրայրներէ շատ շատերը անկեղծ սրբատով կը մտնակցին ազգային այս ընդհանուր ոգեւորութեան: Այս ընդհանուր ուրախութեան հորիզոնին վրայ ծանրացող միակ ամպ մը կայ. այն է թէ արդեօք ուս կառավարութիւնը

թիւնը հայ ազգին օգուտ և փառք բերող ամեն գործի մէջ: Միթէ՞, հարուստ Հայեր, չունէք այնքան կարողութիւն որ ձեր կորուստը հայրենակիցներին համար ուսումնարաններ կանգնեցնէք. ահա բողոքականք և կաթողիկէք են որ ուր և գրեւոր են, ուսումնարաններ հաստատում են Հայերին մէջ. բայց մեր հարուստ Հայեր հէնց...

Ամենայնապէս այն է որ չգիտեն իրենց մայրենի լեզուն, այլ սովորական լեզուներն է թրքերէնը: Տեղացիք այժմ խաղաղութեամբ կառավարուում են, նախ չնորհիւ իրենց քաջութեան, երկրորդ չնորհիւ Նորին Սրբաշնորհութեան Ս. Մխիթարեանցի ձեռքով դրուած անձի, Մեծապատիւ Մելիք Մէյեադ Մէրհնէդի առաջնորդութեան, որը իւր խոհմաութեամբ, խելքով և հիւրասիրութեամբ շատ ցածր աստիճանից կարողացել է նախ ձեռք բերել բաւական հարստութիւն և երկրորդ՝ տէրութիւնից վերցնելու Սէրհնէդի պաշտօնը: Հայերի այդ քաջութեան համեմատ լինելու նաեւ միութիւնը, կարծում եմ թաղաւորական կիսաք պիտի վարէին. բայց մի երեսասարդ քաջ է միայն իր համար, ոչ թէ ամբողջ ցեղի համար, ինչպէս Քիւրդն է: Երբ մի որեւիցէ մէկին ասում ես թէ այս ինչ ձորում երկու Հայի և մի խումբ Քիւրդի մէջ կռիւ կայ, գնա՛ դու էլ օգնութեան, նորա պատասխանը այս կը լինի թէ «Չա՛հան»

պիտի վաւերացունէ Հայրիկի կաթողիկոսութիւնը թէ ոչ: Ես մեծ յոյս ունիմ թէ անպատճառ կը վաւերացունէ որովհետեւ ուս կառավարութիւնը միշտ աշխատած է էջմիածնին մի այն տեսակ դիրք տալ որ ամեն տեղի Հայերի սրտերն այդտեղի հետ կապուած լինին: Այդ բան ո՞վ աւելի շատ կարող է իրականացունել քան Հայրիկը:

Ազգիկ զատ, ուս կառավարութիւնը ոչինչ ունի Հայրիկի հակառակ. եթէ ունենար, Սինոդի պրօկուրօրը կամ կառավարութեան ներկայացուցիչը ընտրութիւնէն առաջ կը յարուէին: Հայրիկի միակ յանցանքն է ժողովրդական մարդ լինելն որով թիւրք կառավարութեան կողմէ սխալ հասկացողութեան պատճառով հաւածուած է. բայց միթէ՞ զանազան կողմերէ հաւաքուած հայ պատգամաւորներին Հայրիկին կաթողիկոս և իգմիւրեանին կանգիդատ ընտրելը չէ կարելի ուղղակի թիւրք կառավարութեան այդ սխալ հասկացողութեանը դէմ մի ցոյց համարել, իրեն բացատրելու համար թէ այդ անձնաւորութիւններին ի դուր հաղածելով հայ ազգին սիրտը վտառուցած կը լինի, քանի որ իգմիւրեանն ալ այս վերջին ժամանակներ ինչ ինչ անհիմ պատճառներով թիւրք կառավարութեան հաւածուելով ժողովրդական դարձած է:

Ուրեմն, ի՞նչ տեղիք կայ կասկածելու թէ ուս կառավարութիւնը ընդհանուր հայ ազգի միաձայն բաղձանքով կաթողիկոս ընտրուած Հայրիկին չվաւերացունէ: Մակարի ժամանակ խնդիրը բոլորովին տարբեր էր. այն ժամանակ կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ ուս կառավարութեան մինչեւ այն ատեն իր հետեւած ուղղութեան շեղուելուն պատճառը աւելի հայ հոգեւորականների մի մասին լարած մեքենայութիւնների հե-

ղամա, կրմանինն նա՞ իշ վար Քիւրդ լինան. էլա բնդա տիարար Երմանի տըր-նաղալ թայփա օլը (վայ դժոխքը. ախ, Հայն ի՞նչ գործ ունի Քիւրդի հետ. հէնց դրանում կասեն Հայը անեղունգ ազգ կը լինի), պիլժաղ նա՞ղըր պիլժի (չի իմանալ ի՞նչ է միութիւնը): Տօ յիմար, միտքդ բեր որ դու էլ Հայ ես և քեզ ես ասում այդ յատկանիշը: Մեղադրելի չեն և մեր այդ անկիրթ հայրենակիցները, որ արտասանում են այդ սովորական «խօսք», այլ Հայի այդ անմխաբանութեան մասին գանգատում են այն ամէն Հայ անձինք որոնք այնու ամենայնիւ բաւականի չափ կրթութիւն են առել:

Այժմ կը ցանկայի որ հարուստ և բարեխիղ հայ հայրենակիցները մի զիջում անէին իրանց դրամական գումարից ազգային ուսումնարաններ հաստատելու այդ Քիւրդի մէջ կորուսած և յետին աստիճանի չքաւորութեան մէջ եղած Հայերի համար, մինչդեռ իրանք ցանկանում են ունենալ ազգային ուսումնարաններ, բայց այնքան կարողութիւն չունեն: Որովհետեւ մինչեւ որ ազգային ուսումնարաններ չհաստատուին այստեղ և հայ մանուկները չկրթուին մայրենական լեզուով, կարծում եմ որ սրանից հարեւաւոր տարիներ էլ անցեն այս ընթացքով, նորաք պիտի չթողնեն իրանց քրդական սովորութիւնները և թրքական բարբառը:

ՍՅՐԷՆ

տեւանքն ու Մակարի ալ ուս կառավարութեան ընտրելի լինելն էր. բայց այս անգամ ուս կառավարութիւնը չունի իր ընտրելին:

Ինչեւիցէ, թողնենք առայժմ այդ հարց. վերջապէս, այսպէս կամ այնպէս, շատ հաւանական է որ ՀԱՅՐԻԿԻ կաթողիկոս ընտրուելը վաւերանայ ուս կառավարութեան և թեւեւ քիչ ատենէն հեռագիրներն աշխարհի չորս կողմն աւետեն ուս կառավարութեան համաձայնութիւնը:

Իսկ եթէ մինչեւ անգամ Հայրիկի կաթողիկոսութիւնը չվաւերացուի, միեւնոյն է մեզ համար. ազգը իր պարտք կատարած է իր բաղձանք ցոյց տալով և Հայրիկի էջմիածնի Սինոդն ելնելով չէ որ պիտի բարձրանայ, այլ թեւեւ ինք բարձրացունէ Աթուրք իր անկեղծ վիճակէն: Հայրիկ չէ թէ այժմ, այլ շատ վաղուց արդէն Պատրիարքներէ ալ, կաթողիկոսներէ ալ բարձր եղած է մեր աչքին: Կաթողիկոս լինի կամ ոչ, Նա էր, է և կը մնայ միշտ ՀԱՅԵՐԻ ԿԱԹՈՒԼԻԿՈՍ 5/17 մայիս 1892 ՊԱՆԴՈՒԹԵՏ

ԿԱԹՈՒԼԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ
Էջմիածին, 5/17 մայիս 1892

Ամսոյս 3/15ին, կիրակի օր, սկսեցին կաթողիկոսական ընտրութեան օրինական գործողութիւնները: Առաւօտեան 9 ժամին (եւրոպական) սկսաւ պատարագը. պատարագին էր Ս. Սինոդի անդամ Գրիգորիս եպիսկոպոս Աղուանեանց: Դեռ պատարագը չսկսած, Ռուսաստանի քաղաքներէ և գիւղերէ եկած խումբ բազմութիւն իբր 3000 հոգի արդէն դրած էր Մայր Եկեղեցւոյ բակը, թափօրին հանդիսատես լինելու համար: Պատգամաւորք արդէն հաւաքուած էին վեհարանի մէջ, շողիւրները բռնած էին վեհարանի դռնէն եկեղեցին տանող ճամբան: Ահա երեւցաւ Ս. Տեղապահը, ետեւն ունենալով կղերական և աշխարհական պատգամաւորք ըստ օրինական կարգին. ի տես թափօրին օդը թնդաց համայն ժողովրդեան գոռին զոչումով, որ անգուլ կաղաղակէր «Կիցցէ՛ խորիման»: Ժողովրդեան այդ բռն բաղձանաց արտայայտութեան ներքեւ, թափօրը մտաւ և կեղեցին և անցաւ իջման Տաճարի դասի երկու կողմերը խառն կերպով: Ս. Պատարագէն վերջ համայն հոգեւորականք շուրջառ առած, իջման Տաճարին առջեւ ծունկի եկան զխաբաց մտիկ ընկու համար պատարագիչ Սրբազանի կարդացած աղօթքն ու մաղթանքներն վասն բարօրութեան վեհ. Չարին և իւր պարագայից կային և Բաւական երկար տեւեց այս արարողութիւն, որմէ վերջ եկեղեցականք մի կողմ քաշուեցան և կարգն եկաւ աշխարհականաց երգման արարողութեանը:

Ս. Տեղապահը առաջ գալով կարգաց երգման թուղթը, ամեն մէկ բառին կամ կարճ նախադասութեանց առջին կենսալով՝ որպէս զի նոյնը կրկնեն համայն պատգամաւորք: Կարգացուելէն վերջ այդ երգման թուղթը, եկան մի առ մի ստորագրել պատ-

գամաւորք. քովը դրուած Ս. Աւետարանն ու Ս. Խաչը համալուրել զինի: Այսպիսով լրացաւ առաջի օրուայ ընտրական գործողութիւնը: Պատգամաւորք իրենց պարտքը կատարելէ վերջ հեռացան, նոյնն արաց և անդ խըռնուած հոծ բազմութիւնը և կիրակի օրը Բազուի 170 երեւելիներէ ստորագրութեամբ մի հեռագիր եկած էր Նիկիոմիդիոյ եկեղեցական պատգամաւոր Գեոր. Ստեփաննոս Սրբազանին, որով կը խնդրէին ստորագրեալքն որ ի դիմաց Բազուի հայ հասարակութեան՝ համադէին թրքահայ պատգամաւորներն իրենց քուէն տալու Խըրմեան Հայրիկին և իբր կանգիդատ ընտրէին: Նրա գաղափարներին հետեւող մի անձնաւորութիւն ի նպաստ խորիմանի մի ուրիշ հեռագիր էլ թիւֆլիսի հասարակութեանէն եկած էր. թող այն ցոյցեր որ եղած են բոլոր Ռուսաստանի մէջ թրքահայ պատգամաւորաց ժամանման ատեն ի նպաստ Հայրիկին:

Ըսուեցաւ թէ Օրմանեանի աստ գալն առաջուց արգելուած էր ուս կառավարութեան հրամանաւ, այնպէս որ Պատրիարքն աստ մէկ քանի եկեղեցականաց գրած էր Խօյտամեան Պօղոս վարդապետի միջոցաւ (չեմք Աղբեանական) որ եթէ Օրմանեան չեկաւ, Էտիրնէի Առաջնորդ Մեթոդեպիսկոպոսն տրուած հրահանգի համեմատ գործեցէք... հրահանգ մը որ անշուշտ հակախորիմանական էր և ի նպաստ իւրեան:

Երկուշաբթի առաւօտ նոյնպէս խումբ բազմութիւն հաւաքուած էր Մայր Եկեղեցւոյ բակին մէջ թեւեւ անձրեւի կաթիլներ անպակաս էին: Շողիւրներ և ոստիկաններ ժողովրդեան մէջէն ճամբայ կը բանային անցքի համար: Ժամ առաւօտեան տափն եկեղեցւոյ զանգաղը հնչեց և ահա ընտրողներու թափօրն սկսաւ յառաջանալ, իր գլուխն ունենալով Տեղապահ Սրբազանը. Եկեղեցականք և աշխարհականք պատուանշան ի կուրծի մտան եկեղեցին ուր երկու կողմէն դրուած էին սեղաններ. մի կողմն աշխարհականք և միւս կողմն եկեղեցականք: Ներկայ էին ժողովին Պ. Պրօկուրօրը և իր թարգման, նոյնպէս և կառավարութեան ներկայացուցիչ Պ. Պրիւրի. Նիստը բոլորովին դռնփակ էր և ոչ իսկ թղթակից մը կրցաւ ներս մտնել: Ժողովին ներկայ էին 72 ձայնատու պատգամաւորք իսկ 14 անձինք իրենց քուէները նամակաւ դրուած էին, ընդամեն 86 անձ, որոց ցանկը, պաշտօնապէս տրձանագրուած, կը գրկեմ ձեզ ներփակ (1):

Նախ Տեղապահ Սրբազանը կարճ կերպով խօսեց, ըսելով որ պէտք է այնպիսի ընտրութիւն կատարենք որ արժանաւոր պետ լինի մեր ազգին ու եկեղեցւոյն և հաւատարիմ վեհ. Չարին կայր: Ապա Պ. Պրօկուրօրը կարգաց նահանգի կառավարչապետի պաշտօնագիրը որով կը յայտնէր ընտրութեան օրը և կը յանձնարարէր կանոնադրական հրահանգները իւր ներկայացուցիչ կը կարգէր Պ. Պրիւրի:

(1) Այս պաշտօնական ցանկ կը հրատարակեմք յաջորդ թիւով:

Պոյն պէր օգնէր Հոսի տաշխարհաւորներէ ծունելան, միա Տէր Սրբազան հայրիկը ցանկ վրայ և Աթուրք Սատ վա ընտրու պատգամ նիստ մը համաձայնութեան կողմէ Սրբազան րախառ մենք պիտի կ թողով նաւանդ պէս Տա նոյնպէս տեղի եր համաձայ երր Պ. թիւնը աճայնո Արդար թէ հա տալ մ կուրօր մենք ցառու կանի թ մին թե ատանձ Պ. Յով Պ. Առ թուած էլ օժտո կուրօր ձայն հա ձանաղ կուտին եանը Տ չահրո փոխար Այս առ ցու, ը քուէալ մարու զամա զեց, Տ լով որ լինելով մասին ջարկու կայ պ ները 1. Ա հանի 2. Ա ըլման 3. Ա Ս 4. Ա 5. Մխիթ 6. Ե վեհապ

մար քուէ տուն, միւսներ չու ընտ-
րեմով անցուցին, ոմանք ալ 3-4
«ընտրեմ»ներ ասացին, ի վերջոյ քը-
ւէարկութեան արդիւնքն եղաւ Հայ-
րիկ 72 քուէով միաձայն, ի գմբրեան
50, Երեմիա Տէր Սահակեան 19 և
Միթմարեան 16: Երբ ընտրողք
գումար ելան եկեղեցիէն, նոյն ցոյց,
նոյն կեցցէներ խորմեանի համար ժա-
մերով, Ապա ժողովրդենէ մաս մ'ե-
կաւ Պ. Արծրունի սենեկին առջեւ և
նրա համար կեցցէներ գոչեց:

Ժողովէն վերջ ճաշ տեղի ունե-
ցաւ. ժողովուրդը գումար էր սրահն
ու պատուհանները: Հայրիկի կենաց
բաժակը անհուն ոգեւորութեամբ
պարպուեցաւ. ուրիշ բաժակներ էլ
պարպուեցան որոց մասին երկարո-
քէն զրիւ աւելորդ կը համարիմ. օր-
ւան պատշաճի համեմատ էին աղանք,
Եկեղեցւոյ մէջն ու դուռը քանիցս
պատգամաւորաց և ժողովրդեան լու-
սանկարներն հանուեցան: Ճաշէն վերջ
մի երկուստարդ եկեղեցւոյ բարձր
գմբէթին վրայ «հակայական քայլեր»
արաց չուանով մը: Իրիկունը տեղի
ունեցաւ լուսավորութիւն վասն կա-
թոլիկական յաջող ընտրութեան.
վանքի բակը մարդկանց այլքներով
կը ծփար. մի կողմ աշուղը իւր ջու-
թակով կը գոլէր ու կերգէր խորմ-
եանը «Հայրիկ ջան» սրտաշարժ եր-
գով, մի այլ կողմ նուագածուք և
պարուրդ իրենց շուրջ հաւաքած էին
խուռն բաղնիքի և քանի մը վայր-
կեանք մի անգամ անընդհատ «Եկե-
ցէ՛ Հայրիկ» կը գոչէին: Եկեղեցւոյ
գրան տալ կարգաւ կեցած էին ճե-
մարանի աշակերտք և կերգէին Հայ-
րիկի և ուրիշ ազատական երգեր: Վե-
հարանի տանքին վրայ ելեքտրական
լուսով կը ներկայացունէին ստեպ Ս.
Հայրիկի մեծագիր պատկերը և ուրիշ
2-3 պատկերներ: Ամեն անգամ որ
խորմեանի պատկերը կը ներկայաց-
ւէր, կեցցէներով կողջունուէր և կը
պոռային աղաչելով որ թողուն մի քիչ
երկար տուն: Չանգաւազան եղեր-
քի երկաթներին վրայ մի վառարկից
տեղ ելած էին քանի մ'երկուստարդ-
ներ ի սէր Հայրիկին և այնտեղէն կեր-
գէին ու «Եկեցէ՛ Հայրիկ» կը գոչէին.
վերջապէս ոգեւորութիւնը այս աստի-
ճաններին հասած էր որ գրիչ չկրնար
նկարագրել այդ սրտաբուլի և աստ
երբէք չտեսնուած ցոյցը և ոչ էլ բե-
րան կրնայ բացատրել. աչք պէտք էր
տեսնելու համար. ի խորոց սրտի յուզ-
ւելով ուրախութենէն արտասուք թա-
փողներ քիչ չէին տեսնուէր...: Ճե-
մարանի աշակերտներն էլ մի քանի
ճառեր խօսեցան խորմեանի և այլ
նիւթոց վրայ:

Երէկ աշխարհական պատգամա-
ւորք մի չնորհակալութեան ուղերձ
ստորագրեցին Տեղապահ Սրբազանի
համար որ ամեն ինչ հեռաւորութեամբ
ու կանոնաւորութեամբ կարգադրած
էր. այս մասին և չնորհակալութեան
արժանի են Սեղբոսեան ու Աղւան-
եան Սրբազանք և այլ միաբանք որք
ի սրտէ ցանկացող Հայրիկի կաթողի-
կոսացման, իրենց ջանքերը չխնայե-

ցին: Պատգամաւորք կսկսին հեռո-
հեռէ մեկնել. ոմանք իրենց տեղեր,
այլք մտակալ վանքեր ու աւերակ-
ներ: Ժողովոյ տեղեկագիրը Թիֆլիսի
կառավարչապետին պիտի ներկայաց-
ուի ձեռամբ Գեր. Մեարոպ Արքեպ-
Սմբատեանի (Սուշնորդ Շամախի)
և Տիարց Աթաբէկեանի և Յովհան-
նիսեանի: Այլ ինչ չմար ուրիշ բան,
եթէ ոչ երկար կեանք մաղթել Ս.
Հայրիկին (որոյ ընտրութիւնը յուսա-
լի է թէ կը վաւերացուի վեհ. Չարէն
որ անշուշտ լմբեմբեր այսպիսի միահա-
մուռ խնդիր մը) և այս ամենաբարձր
պաշտօնին մէջ աւելի արդիւնաւոր լի-
նել աղգին և եկեղեցւոյն համար, որ-
չափ կարելի է այդ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԵՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ա. ՀԱՅ ԳԻՐԾԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ (Սպառնած):
Բ. ՀԱՅ ԳԻՐԿԱՅԻ »
Գ. ՍԱՂՄԱՍ ԻՍՐԱԵԼԻ »

Դ. ԱԶՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՒ
ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՏԱՄ-
ԱՊՏԱՆՑ (Պուրջար աղգին իւր աղա-
տելութիւն ձեռք բերելու համար մէկ
դարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ
հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն
է) (1 ֆր. 10 սանթիմ) 1 ֆր. 50 սանթիմ:
Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐ. — (Հայաս-
տանցիներն պանդխտութեան տխուր
հետեւանքների մէկ փոքրիկ պատկերը
կը ներկայացունէ փառանքները):
Գր. (90 սանթիմ) 1 ֆրանգ 20 սանթիմ:

Զ. ԳԱՄԱՌ ԲԱԹԻՊԱՆ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՅԱՐԱՆ յետ այբուբենի աւարտե-
լուն (Մեծանուն հայ բանաստեղծին
վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ո-
տանաւորներէն 3րդ աւանձին տես-
րակով հրատարակուած են) 50 հատը
2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սանթիմ)
10 սանթիմ:

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԵՆՔԸ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.
(Սպառնած)
Ը. ԹԻՐԻՔԻԱԻ ՀԱՅՆԵՐ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱ-
ՑԻՆԵՐ (Թէրքիայի Հայերին և իրենց
գրացի աղգերի վրայ վիճակագրական
և ցեղաբանական ամփոփ և հետա-
քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա-
րունակէ, Թիւրքահայաստանի մէջ բը-
նակող այլ և այլ աղգերէ բնակչիների
թիւին բաղադրական մէկ ցուցակի
այ կցուած է տեղաբնակի վերջը): Գր. 50
սանթիմ (33 սանթիմ):

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԴՐԱՄԻ ՈՏԱՆԱԻ ՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե-
նասիրական ոտանաւորներէ մի քանի
տնիքութեամբ են այս տետրակի մէջ իւ-
րեւ նմոյշներ զանազան քաղաքների

մէջ և զանազան տպաւորութիւնների
տակ իւրերբեմն գրած ոտանաւորներին
որոնք ժամանակին հրատարակուած չը
լինելով կորսուած են այժմ: Այն մի
քանի ոտանաւորներ որոնք իրեն նմոյշ
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ,
ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլիս տը-
պագրուած աղգային երգարաններին
մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւնն
վաղուց արդէն արգելուած է, և Ասիա
և Արմենիա արագ իրենքին մէջ: Նմոյշների
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըր-
ւած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներ
ի՞նչ տպաւորութիւնների տակ ներշն-
չուելով գրուած են: Գր. (10 սանթիմ)
15 սանթիմ:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Ա. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՏՈՒԹԵԱՆ
Բ. ՏԱՊԱՐՈՒՔԻԱՆ

«Հայոց Հայրենասիրական Միու-
թեան» հրատարակած այս վարդապե-
տարանի մէջ համառօտ կերպով բա-
ցատրուած է թէ իւրաքանչիւր հայ-
րենասէր Հայ ի՞նչ փառաքներ պէտք
է ունենայ և ի՞նչ պարտքեր ունի կա-
տարելու:

Վր խնդրուի ամեն հայրենասէր Հա-
յերէ իրենց չրանի մէջ տարածել այս
տետրակ: Մէկ տնգամէն 50 օրինակ
ծախու առնողին կը զրկուի 5 ֆրանգով:
Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկաս-
տանի Հայերին համար 10 սանթիմ):

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՌՆՈՒԱԾ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼՂԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ
անբարոյական մի հայր իւր ապական-
ուած վարքաբարքով որչա՞փ չարիք-
ների պատճառ գարձած է և վերջ ի
վերջոյ ինչ ալ իւր որդու ձեռքով
սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ: Գր. 1 ֆրանգ, (75 սանթիմ):

Մ. Փորթուգալեանի հրատարա-
կած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ
կը լինի Պարսկաստանի Հայերին հա-
մար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ
նշանակուած գիներով:

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԻՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծա-
խու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հե-

տեւեալ գիրքերն որոց գիներն նշա-
նակուած են, զրկուի փոստի ծախքն
ալ միասին սաշուելով:

Վ. Փափագեանց—Խաթմ—Սարա Հայ-
րոյաների կեանքից) 35 սանթիմ:
Վ. Փափագեանց — Ճգնաւոր Եղօ
(Թիւրքահայերի կեանքից) 35 սանթիմ:

Շիրվանզատի — Գործակատարի յի-
շատակարանից (մի պատկեր վաճառա-
կանական կեանքից) և հրգեհ նախա-
գործարանում (Բաղուի մշակների
կեանքից) 1 ֆրանգ 75 սանթիմ:

Գաբրիէլ Եպ. Այվազեան—Արեւն ու
մոլորակները (Հարան կենցաղագրու
գիրակցաց) 35 սանթիմ:
Նոյն—Եգիպտոսի հնութիւնները
35 սանթիմ:

Նոյն—Մեծն Ներսէս Հայրապետ
35 սանթիմ:
Մանկունի—Այրի վանք կամ Գեղար-
դայ վանք 35 սանթիմ:

Վարդուկեան—Դայլայիկ (Դարար
ոտանաւորներ՝ արարչագրութեան
հրաշալիքներին վրայ) 75 սանթիմ:

Չայնադեա Եգեցեղութիւնը Ս. Պա-
տարագի—Բ սրգ. Ելմիածին 10 ֆր:

Վ. Փափագեանց—Պատկերներ Թիւր-
քահայերի կեանքից (Հեղինակին 11
հատ ամենաշնորհ վէպիկները):
4 ֆրանգ:

Աստեղմէ դատ, Արմենիայի խմբագ-
րատան մէջ ծախու կը գտնուին նաեւ
Հ. Այվազեանի, Հ. Ինճիճեանի, Հ. Գորե-
գին Չարահանէլեանի, Բաֆիի, Մե-
րենցի հրատարակուած բոլոր գիրքերն,
ինչպէս և ուրիշ օգտակար գիրքեր և
քարտէզներ Հայաստանի՝ հայերէն կամ
լատինական տառերով և զանազան
գիներով և ին. և ին.:

Դրամաւորանոցի մանրամաս ցու-
ցակը որ 90 երեսներէ կը բաղկանայ
ցանկացողներին կը զրկուի ճիւղապէս:

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԻՔ ԵՒ ՊՏԱԿԵՐ

Հ. Յ. Վ. Խաւիկտեանց. Կրթարան
անգլիական լեզուի (Անգլիկներէն լեզուն
գիրքին և գործնական ոճով սովորեցու-
նող քերականութիւն մ'է հրահանգ-
ներով մէկտեղ): Ա. հատորը կը բաղ-
կանայ 256 երեսէ և Բ. հատորը 216
երեսէ. վերջն ալ յաւելուած մը կայ
50 երեսէ բաղկացած որ հայերէն հը-
րահանգների անգլիկներէն թարգմա-
նութիւնն է: Երկու հատորը միասին՝
5 ֆր.: (1 տոյսը ամբերիկեան):

Նշանակալ Հայաստանեայց Մայր
Հայաստանի պատկերը՝ Հայոց 4 թա-
գաւորութիւնների նշանակներովը
մէկտեղ փայլուն թղթի վրայ և կանաչ
կապոյտ և դեղին գոյներով ներկուած:
1 ֆրանգ:

ՏԵՕՐԷՆ—ԻՄՐԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Le Gérant: FÉLIX ENFANTIN.

ՄԱՐՍԷՅԷ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի

Marseille. — Imprimerie du Midi, et Papeterie
Allées de Meilhan, 44.